

Gnist Indikator.
Resultater fra
tilleggsmodulen til
"Lærerundersøkelsen"

13. august

2010

Spørreundersøkelse om læreres syn på yrkets status, tilleggs- og videreutdanning, forutsetningene for å utøve læreryrket og skoleleders tilrettelegging for det pedagogiske arbeidet.

Håkon Kavli, KD/OAK/Gnist

OPPSUMMERING OG HOVEDFUNN	3
1. INNLEDNING OM "LÆRERUNDERSØKELSEN"	5
1.1 Om Lærerundersøkelsen.....	5
1.2 Betrachninger rundt utvalget.....	6
1.3 Utvalgskontroll.....	6
1.4 Vektematrisen.....	8
2. LÆRERNES SYN PÅ YRKETS STATUS	9
2.1 Status-skårer.....	9
2.2 Lærernes opplevelse av endring i status for læreryrket.....	12
2.3 Lærernes opplevelse av status i lokalsamfunnet.....	14
3. LÆRERNES OPPFATNING AV TILLEGGS- OG VIDEREUTDANNING	15
3.1 Innledning.....	15
3.2 Betydningen av tilleggsutdanning.....	16
3.3 Betydningen av videreutdanning.....	18
4. LÆRERNES VURDERING AV SKOLELEDERS TILRETTELEGGING FOR DET PEDAGOGISKE ARBEIDET	19
4.1 Rektors tilrettelegging for gode læringsresultater.....	20
4.2 Nærmere om rektors ledelse.....	21
5. LÆRERNES OPPFATNING AV "FORUTSETNINGENE FOR Å UTØVE LÆRERYRKET"	24
5.1 Lærernes vurdering av hvordan forholdene ligger til rette.....	24
5.2 Lærernes generelle tilfredshet med jobben som lærer.....	26
5.3 Ambassadører og andre lærere.....	27
5.4 Sammenhengen mellom synet på rektors tilrettelegging og om forholdene ligger til rette for å gjøre en god jobb.....	29

Oppsummering og hovedfunn

Innledning

- Lærerundersøkelsen er utviklet av Utdanningsdirektoratet i samarbeid med KS og Utdanningsforbundet. Undersøkelsen er verken en medarbeiderundersøkelse eller en utvalgsundersøkelse i tradisjonell forstand, men utfordrer lærere til å gi en vurdering av elevenes læringsmiljø.
- Våren 2010 er det registrert 7 500 besvarelser fra grunnskolelærere, fordelt på 227 kommuner. Lærerundersøkelsen var våren 2010 altså i bruk i 53 % av landets kommuner.
- Denne rapporten redegjør for resultatene fra spørsmålene i Gnist sin tilleggsmodul til "Lærerundersøkelsen" 2010.
- Nettutvalget er vektet statistisk slik at det i størst mulig grad skal samsvare med fordelingen av grunnskolelærere i populasjonen.

Læreryrkets status

- Lærerne ble bedt om å gi status-skårer til diverse yrker basert på deres oppfatning av hvordan samfunnet og omgivelsene verdsetter disse yrkene.
- Av de ti yrkene vi har spurt om skårer lærerne sitt eget yrke tredje nederst, sammen med statusen til sykepleiere og håndverkere. En snittskåre rett i overkant av 5, betyr at det så vidt er flest lærere på den positive enden av 1-10 skalaen.
- Mer enn 4 av 10 lærere opplever statusen til læreryrket som synkende. Det er klart flere lærere som opplever at statusen til læreryrket som *synkende* framfor *økende*.
- Mer enn 1 av 4 lærere svarer at de er helt/delvis *enige* i at lærere er høyt respektert i sitt lokalsamfunn. Men langt flere lærere plasserer sine svar på den negative enden av skalaen: Over 45 % svarer at de er helt/delvis *uenige* i utsagnet om nivået på lærernes respekt i lokalsamfunnet.

Lærernes oppfatning av tilleggs- og videreutdanning

- Blant de 7 500 lærerne som besvarte Lærerundersøkelsen er det 20,7 % som oppgir å ha tatt tilleggsutdanning (studier mot en formell grad / formelle studiepoeng) innenfor de siste 12 måneder, mens det er 62,1 % som oppgir å ha tatt videreutdanning (f.eks. kurs, konferanser, seminarer, nettverk).
- Det er like mange av de som har tatt tilleggsutdanning mot formelle studiepoeng som svarer at den har hatt "stor" betydning som "en del" betydning for deres utvikling som lærer. 46 % av denne lærergruppen svarer at tilleggsutdanningen har hatt stor betydning.
- En langt mindre andel blant de med videreutdanning svarer at denne har hatt "stor betydning" for deres utvikling som lærer (22,5 %).

Lærernes vurdering av skoleleders tilrettelegging for det pedagogiske arbeidet

- Nær 57 % av lærerne (nesten 6 av 10) svarer at de er ganske eller meget fornøyd med rektors tilrettelegging for å oppnå gode læringsresultater ved skolen.

- Lærerne tok videre stilling til rektors ledelse rundt styring og administrasjon, samarbeid/organisasjonsbygging, veiledning av lærere, samt utvikling og endring. I hovedsak gir lærerne rektorene svært gode skussmål for disse forholdene.
- For utsagnet om ledelsen av undervisningsarbeidet og faglig veiledning av lærere får derimot rektorene dårligere skårer enn for de andre tre utsagnene om styring, organisasjonskultur og endringsprosesser.

Lærernes oppfatning av "forutsetningene for å utøve læreryrket"

- 7 av 10 lærere i Lærerundersøkelsen mener forholdene ligger godt til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb som lærer: Mer enn 1 av 10 lærere mener forholdene ligger *svært godt* til rette, mens nær 6 av 10 svarer at forholdene ligger *ganske godt* til rette.
- Mer enn 8 av 10 lærere i Lærerundersøkelsen er fornøyde med jobben som lærer, når alt kommer til alt. Bare 4 % av lærerne svarer at de alt i alt er misfornøyde med jobben som lærer.
- Resultatene tegner et bilde av at lærerne stort sett og på et overordnet nivå mener forutsetningene for å utøve læreryrket er gode. Dette betyr selvsagt ikke at lærerne mener det ikke finnes potensial for forbedring i forutsetningene for å drive læreryrket, verken på overordnet eller et mer detaljert nivå.
- Det er en positiv sammenheng mellom det å mene at forholdene ligger til rette for å kunne gjøre en god jobb, og det å være tilfreds med jobben som lærer..
- 2 av 3 lærere i Lærerundersøkelsen er *både* fornøyde med jobben *og* mener at forholdene ligger godt til rette for å gjøre en god jobb.
- Til sammen har 84 % av lærerne svart så positivt på de to spørsmålene (om jobbtilfredshet og tilrettelegging for at de skal gjøre en god jobb) at vi betegner dem enten som "lojale" eller som "ambassadører" for læreryrket.
- Det er en klar tendens i materialet til at de lærerne som skårer rektorene høyt på spørsmålene om tilrettelegging og ledelse også mener forholdene ligger godt til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb som lærer.
- Når vi reduserer utvalget og kontrollerer for de andre utsagnene står...
 - 1) rektors tilrettelegging for gode læringsresultater,
 - 2) rektors bidrag til organisasjonskulturen og
 - 3) rektors styring av utviklings- og endringsprosesser
 ...igjen med selvstendig forklaringskraft på spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for at læreren skal kunne gjøre en god jobb.

1. Innledning om "Lærerundersøkelsen"

Denne rapporten er utarbeidet som en del av GNIST Indikatorprosjekt, hvor hensikten er å finne frem til indikatorer som kan fortelle / indikere om vi er på rett vei for å nå målene for GNIST-partnerskapet. Rapporten gir en ren redegjørelse av resultatene fra Gnist sine spørsmål i en tilleggsmodul til "Lærerundersøkelsen" våren 2010, og må leses som en 0-punktsmåling. GNIST planlegger å gjenta spørsmålene ved senere gjennomføringer av Lærerundersøkelsen for å kunne avlese en utvikling. Resultatene som presenteres i denne rapporten vil inngå i den årlige publikasjonen *GNIST Indikatorrapport*.

1.1 Om Lærerundersøkelsen

Utdanningsdirektoratet tilbyr skolene et styringsverktøy på internett i form av en brukerundersøkelse mot lærere ("Lærerundersøkelsen"). Undersøkelsen er utviklet av Utdanningsdirektoratet i samarbeid med KS og Utdanningsforbundet.

Lærerundersøkelsen er åpen for besvarelser to ganger i løpet av et skoleår og alle skoler har tilbud om å benytte seg av undersøkelsen og la sine lærere besvare spørsmålene. Undersøkelsen er frivillig for lærerne og skolen bestemmer selv om den vil gjennomføre undersøkelsen. Det er nødvendig med forankring av undersøkelsen på skolenivå (blant annet p.g.a bestilling og innlogging), slik at den enkelte lærer vil ikke kunne besvare undersøkelsen helt på eget initiativ.

Resultatene fra Lærerundersøkelsen rapporteres på Skoleporten, hvor også fylkesmannen og skoleeiere kan logge seg på og finne resultater for sin egen enhet, så sant det kan forsvares i tallgrunnlaget. Den som svarer oppgir ikke navn, og det er strenge regler for visning av resultater fra undersøkelsene både til skolene selv, skoleeierne og de statlige utdanningsmyndighetene.

Undersøkelsen er verken en medarbeiderundersøkelse eller en utvalgsundersøkelse i tradisjonell forstand, men utfordrer lærere som svarer til å gi en vurdering av elevenes læringsmiljø. Skoleledelsen kan bruke resultatene som utgangspunkt for videre arbeid med læringsmiljøet, i samråd med elevråd, foreldrerepresentanter, lærere og andre ansatte.

Resultatene benyttes av skoler, skoleeiere og den statlige utdanningsadministrasjonen som en hjelp til å analysere og utvikle læringsmiljøet. Det heter at data fra undersøkelsen også kan bli brukt til forskningsformål, men hittil har ikke materialet fra Lærerundersøkelsen blitt analysert i særlig grad på aggregert nivå.

Spørsmålene til hoveddelen av Lærerundersøkelsen ligger åpent på Utdanningsdirektoratets hjemmesider. Spørsmålene i tilleggsmodulen til Gnist er vedlagt dette notatet, og vil dessuten fremgå av den videre redegjørelsen for resultatene.

1.2 Betraktninger rundt utvalget

Dataene fra de foreliggende resultatene er samlet inn i løpet av vårsemesteret 2010. Potensielt nedslagsfelt for undersøkelsen er ca 66 000 lærere i landets ca 3 000 grunnskoler. Men som nevnt er undersøkelsen frivillig og krever forankring på skolenivå for å gjennomføres. Naturligvis er det ikke alle skoler som velger å besvare Lærerundersøkelsen, og dermed ikke alle lærere som gis muligheten til å svare. Våren 2010 er det registrert 7 500 besvarelser fra grunnskolelærere, fordelt på 523 grunnskoler i 227 kommuner. Lærerundersøkelsen er altså i bruk i over halvparten av landets kommuner (53 %), og på ca 16 % av landets drøye 3000 grunnskoler. Responsen i Lærerundersøkelsen må ses i lys av at undersøkelsen ikke følges opp på samme måte, og ei heller kan betraktes som en vanlig utvalgsundersøkelse.

7 500 er mange besvarelser og innebærer at ca 1 av 10 lærere i grunnskolen har deltatt i Lærerundersøkelsen våren 2010 (11 % av populasjonen). Et viktig spørsmål er om disse 7 500 lærerbesvarelsene gir et representativt bilde av alle læreres oppfatninger om spørsmålene i Lærerundersøkelsen, altså om resultatene kan generaliseres med rimelig grad av sikkerhet.

Dette går det ikke an å svare helt sikkert på. Vi kan likevel kontrollere for synlige skjevheter i utvalget: Dersom de 7 500 lærerne som har svart deler en del karakteristika med de som ikke har svart, vil det kunne styrke en antakelse om representativitet i besvarelsene. Synlige skjevheter i utvalget kan dessuten justeres for statistisk (vekting), slik at ulike undergrupper av lærere får den innvirkning på totalresultatet som gruppenes størrelse i lærerpopulasjonen skulle tilsi. Selv etter slik statistisk vekting av utvalgsskjevheter, vil det kunne ligge usynlige skjevheter i utvalget som det ikke er mulig å kontrollere for. I tillegg til den statistiske vekten av synlige utvalgsskjevheter har vi derfor brukt enkelte sekundærkilder for å få belyst materialets representativitet ytterligere. Denne utvalgskontrollen redegjøres for i det følgende.

1.3 Utvalgskontroll

Ved kontroll av skjevheter i utvalget har vi sett nærmere på fordelingen for kjønn, fylker, regioner, hvilke trinn det undervises på og om man er kontaktlærer eller ikke¹. Disse fordelingene i nettoutvalget (de 7 500 besvarelsene) har vi holdt opp mot de faktiske fordelingene i populasjonen grunnskolelærere, slik de framkommer i Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

¹ I Lærerundersøkelsen registreres ikke lærernes alder, og vi har følgelig ikke hatt muligheten til å kontrollere for dette.

Vi finner at kjønnsfordelingen i nettutvalget er tilnærmet lik den i populasjonen. I følge GSI-tallene er 27 % av grunnskolelærerne menn og 73 % kvinner. I utvalget for Lærerundersøkelsen er kjønnsfordelingen for grunnskolelærerne 28 % menn og 72 % kvinner.

Vi finner videre at det er god spredning av svarene på trinnene 1.-10., og at også trinnfordelingen i utvalget viser det samme mønsteret som i populasjonen, noe tabellen under viser. Vi noterer at det er en liten overrepresentasjon av ungdomsskolelærere (8.-10. trinn) i utvalget, og en liten underrepresentasjon av lærere på mellomtrinnet (5.-7. trinn). Trinnfordelingen har vi derfor tatt hensyn til i vektingen av utvalget, slik at lærere på de ulike hovedtrinnene får den innvirkning på totalresultatet som deres størrelse i populasjonen skulle tilsi.

Tabell 1. Utvalgsfordeling og populasjonsfordeling per hovedtrinn i grunnskolen

	1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-10. trinn	Sum
Utvalgsfordeling (Lærerundersøkelsen)	33,7	29,2	37,1	100,0
Fordeling i populasjonen (GSI)	33,2	31,2	35,5	100,0

Både i Lærerundersøkelsen og i GSI finner vi informasjon om antall kontaktlærere vs. antall som ikke er kontaktlærere. I følge GSI-statistikken er 60 % av grunnskolelærerne kontaktlærere, mens 40 % ikke er det. Kontaktlærerne er overrepresentert i Lærerundersøkelsen med en 67/33-fordeling. Samtidig ser vi at kontaktlærerne svarer noe annerledes enn de som ikke er kontaktlærere når vi ber om en vurdering av rektors tilrettelegging for arbeidet på skolen. Dette gir grunn til å ta hensyn til kontaktlærervariabelen i kalkuleringen av resultater. Kontaktlærerne er derfor vektet ned slik at de får den innvirkning på totalresultatet som deres størrelse i populasjonen skulle tilsi.

Den største skjevheten i Lærerundersøkelsen (av de variablene vi har hatt mulighet til å kontrollere for), finner vi for den fylkesvise og/eller den regionsvise spredningen av svarene. Det ser derimot ikke ut til at besvarelsene på Gnist-spørsmålene varierer mye mellom lærere på tvers av fylker eller regioner. Med andre ord svarer lærerne noenlunde likt på spørsmålene uavhengig av hvilket fylke de jobber i.

Svarene for lærere i Nord-Norge ser imidlertid ut til å skille seg noe ut, og under- og overrepresentasjonen fra enkelte fylker er likevel så stor at vi har valgt å ta hensyn til geografi i den statistiske vektingen av utvalget. På den måten får lærere i de ulike regionene den innvirkning på totalresultatet som deres størrelse i populasjonen skulle tilsi.

Tabellen under viser fylkesfordelingen av grunnskolelærerne i populasjonen sammenholdt med fylkesfordelingen i Lærerundersøkelsen.

Tabell 2. Utvalgsfordeling og populasjonsfordeling per fylke

	Utvalgsfordeling (Lærerundersøkelsen)	Fordeling i populasjonen (GSI)
Østfold	4,6	5,3
Akershus	6,6	10,6
Oslo	5,2	8,1
Hedmark	3,4	4,0
Oppland	3,8	4,1
Buskerud	16,9	5,1
Vestfold	5,0	4,6
Telemark	3,2	3,5
Aust-Agder	2,9	2,3
Vest-Agder	5,7	3,8
Rogaland	4,9	9,6
Hordaland	4,0	10,0
Sogn&Fjordane	1,8	2,9
Møre&Romsdal	5,9	5,7
Sør-Trøndelag	7,6	5,6
Nord-Trøndelag	5,1	3,2
Nordland	7,7	5,7
Troms	4,0	3,8
Finnmark	1,8	2,2
Total	100,0	100,0

Vi noterer at lærere fra Buskerud, Vest-Agder, Sør-Trøndelag og Nordland er spesielt overrepresentert i nettoutvalget for Lærerundersøkelsen. På den annen side er lærere fra Akershus, Oslo, Rogaland og Hordaland spesielt underrepresentert i nettoutvalget.

1.4 Vektematrisen

I den statistiske vektingen har vi tatt hensyn til lærernes fordeling i en kombinasjon av de tre variablene kontaktlærer/ikke kontaktlærer (1), hovedtrinn (2) og region/fylke (3). Sammenslåingen av fylker er ikke den helt tradisjonelle. Den er gjort på bakgrunn av behovet for å korrigere for mest mulig av de fylkesvise skjevhetene, selv om vi grunnet tallgrunnlaget må begrense oss til en grovere geografisk inndeling når vi kombinerer geografi med de to andre variablene. Vektematrisen ser slik ut:

	Kontaktlærer			Ikke kontaktlærer		
	1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-10. trinn	1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-10. trinn
Østf/Ahus/Oslo	1,365	1,274	1,134	1,789	2,223	1,757
Hed/Oppl/Vestf/Tel	1,060	1,131	0,814	1,317	1,369	1,024
Busk/A-Agd/V-Agd	0,380	0,369	0,391	0,468	0,604	0,660
Rog/Hord/S&Fj	2,496	2,459	1,247	3,383	3,328	1,851
M&R/S-Tr/N-Tr	0,739	0,758	0,612	0,694	1,245	0,960
Nordl/Troms/Fmark	0,714	0,704	1,073	0,833	0,820	1,387

Vi har altså benyttet cellevektning (36 celler) hvor vektene uttrykker forholdet mellom ønsket fordeling (N = fordelingen i populasjonen) og faktisk fordeling (n = fordelingen i nettoutvalget). Verdier over 1 innebærer en underrepresentasjon av gruppen lærere i nettoutvalget (vektes opp), mens verdier under 1 innebærer en overrepresentasjon av gruppen lærere i nettoutvalget (vektes ned).

Disse statistiske vektene ligger til grunn i kalkuleringen av de resultatene som vises i det følgende. Dette innebærer at de ulike undergrupper av lærere (f.eks kontaktlærere på 1.-4. trinn i Østfold/Akershus/Oslo) gis den innvirkning på totalresultatet som undergruppens størrelse i lærerpopulasjonen som helhet skulle tilsi. Vektingen berører ikke kjønnsfordelingen av lærere, som både i det vektete og uvektede nettoutvalget er tilnærmet lik kjønnsfordelingen i lærerpopulasjonen.

Videre i rapporten forutsetter vi at materialet, tross sine svakheter og avvik fra normale utvalgsundersøkelser, gir et godt bilde av læreres holdninger til de spørsmålene som er stilt i tilleggsmodulen til Lærerundersøkelsen våren 2010.

2. Lærernes syn på yrkets status

Et hovedmål for Gnist-satsningen er at læreryrket skal få økt status og anseelse i storsamfunnet. Læreryrkets status og attraktivitet har vi tidligere kartlagt både blant personer i målgruppen for å søke lærerutdanningene og i befolkningen generelt². Gnist kampanjeundersøkelse 2010 viste at mellom 2009 og 2010 har læreryrkets attraktivitet økt noe, både blant de som skal søke høyere utdanning og i befolkningen generelt. Men synet på læreryrkets status sammenliknet med andre yrkesgrupper er tilnærmet uforandret fra 2009 – 2010.

Én ting er oppfatningen av læreryrket i andre målgrupper, en annen ting er hvordan lærerne selv oppfatter deres egen yrkesgruppes anseelse i storsamfunnet. I settet av indikatorer som skal indikere om vi er på rett vei i Gnist-partnerskapet har vi derfor inkludert ”lærernes oppfatning av læreryrkets status”. I denne forbindelse har vi inkludert spørsmål om læreryrkets status i Lærerundersøkelsen våren 2010. Svarene fra lærerne må i hovedsak ses på som et nullpunkt som vi skal måle utviklingen til gjennom gjentakende undersøkelser.

2.1 Status-skårer

Status er relativt i ordets rette forstand. Et yrkes anseelse kan ikke ses isolert fra anseelsen til andre yrker. Spørsmålene som ble stilt var derfor:

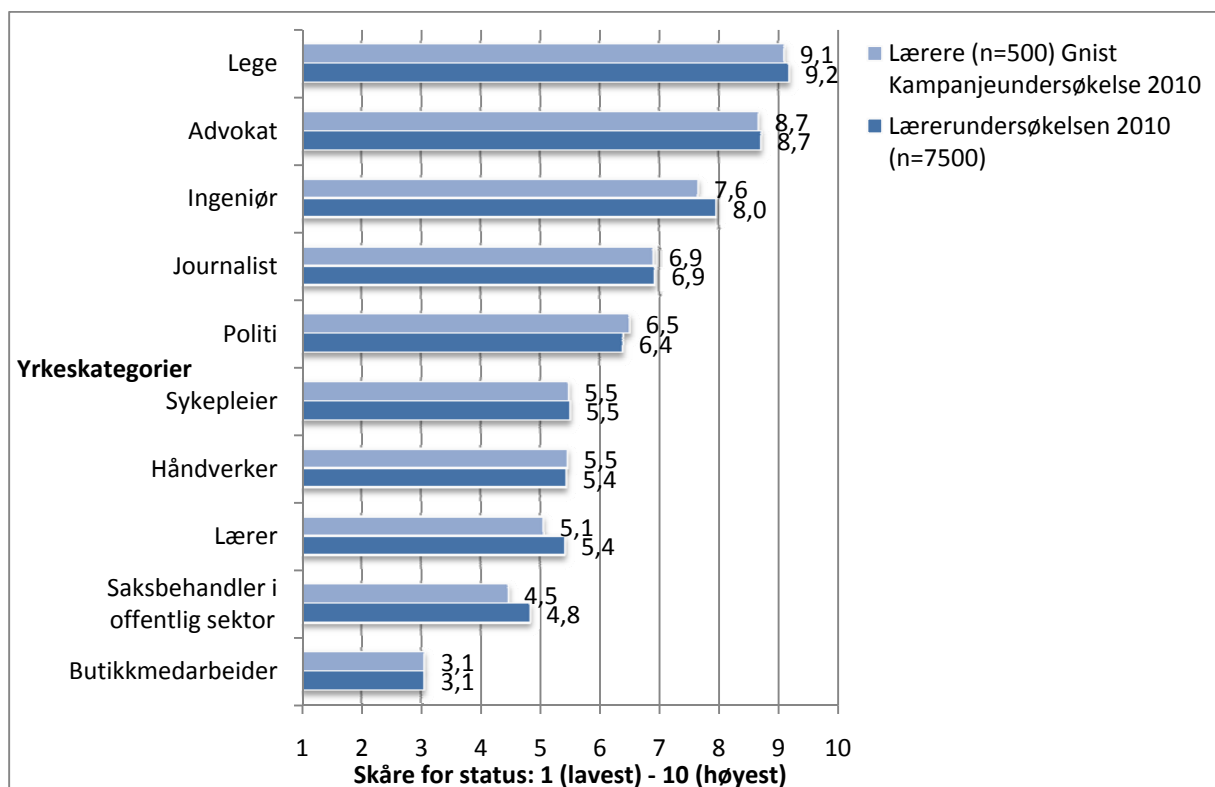
Her ser du ulike yrker og for hvert yrke skal du angi hvor lav eller høy status du mener disse yrkene har. Med status tenker vi her på hvordan samfunnet og omgivelsene

² Rapportering av resultatene fra disse undersøkelsene i 2009 og 2010 finner du her: <http://www.gnistweb.no/indikatorer/2/oppfatning-av-laereryrkets-status.html>

anerkjenner og verdsetter yrket. Svar på skalaen fra 1 til 10, hvor 1 = laveste status og 10 = høyeste status.

Hvilke yrker det ble spurt om framgår av figuren under. Dette spørsmålet ble dessuten stilt med lik ordlyd både i et generelt befolkningsutvalg og til et tilfeldig utvalg lærere i forbindelse med Gnist kampanjeundersøkelse vinteren 2010³. I fremstillingen av resultatene under, har vi tatt med skårene fra de 500 lærerne i kampanjeundersøkelsen, ved siden av skårene fra de 7 500 lærerne i Lærerundersøkelsen. Figur 1 viser gjennomsnittsskåre per yrke på 1-10 skalaen.

Figur 1. Gjennomsnittsskåre 1-10 per yrke. Lærere i kampanjeundersøkelsen 2010, Lærere i Lærerundersøkelsen 2010.

Av de ti yrkene vi har spurt om skårer lærerne sitt eget yrke tredje nederst, sammen med statusen til sykepleiere og håndverkere. I forbindelse med den nevnte kampanjeundersøkelsen noterte vi for øvrig at lærere skårer disse yrkene, inklusive sitt eget, relativt likt som befolkningen ellers.

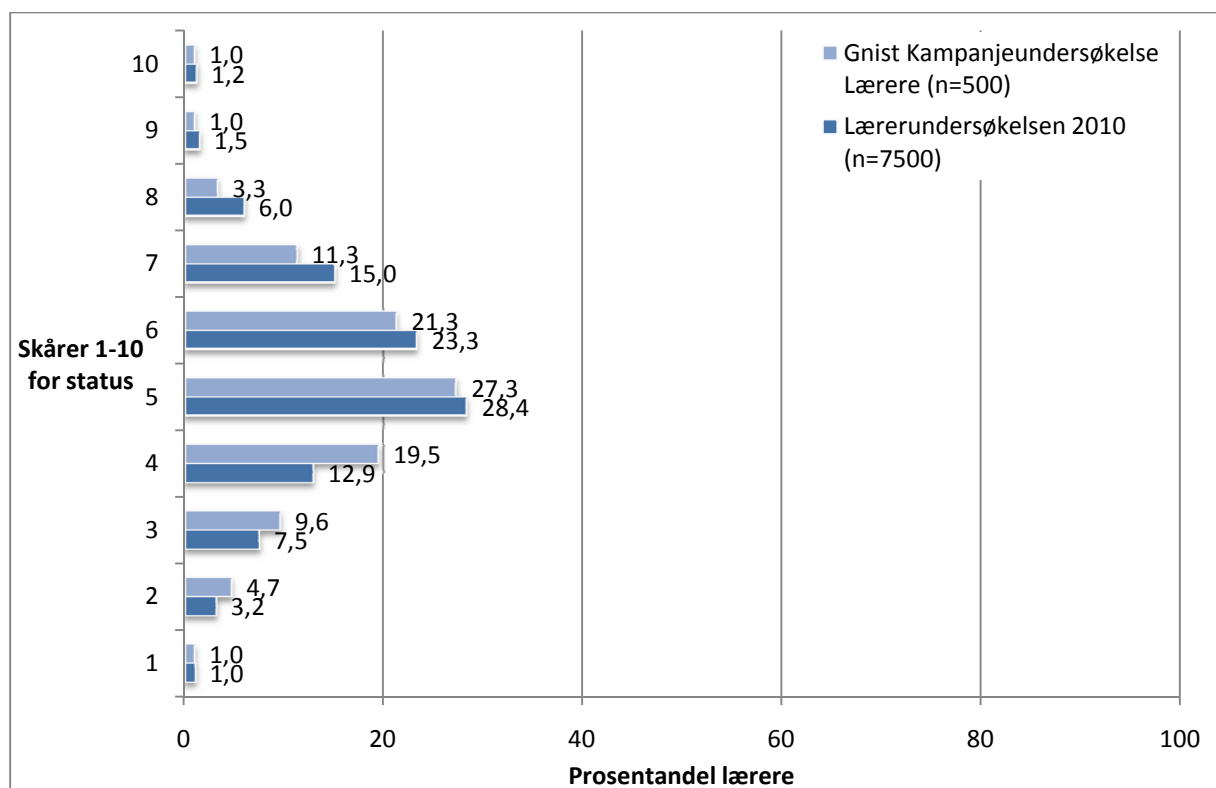
En snittskåre rett i overkant av 5, betyr at det så vidt er flest lærere på den positive enden av 1-10 skalaen. Vår vurdering er at dette resultatet er under akseptabelt nivå, og at det er nødvendig med fortsatt innsats i Gnist-partnerskapet for å øke lærernes status,

³ Se samme lenke som over. Det var TNS Gallup som samlet inn dataene til kampanjeundersøkelsen, hvor ca 500 lærere ble intervjuet på web i perioden januar/februar 2010. Dette er sammenfall både i tid og datainnsamlingsmetode med Lærerundersøkelsen, dog en noe kortere feltperiode.

både i deres egne og i andres øyne. Senere undersøkelser vil vise om vi opplever fremgang her.

Som det fremgår av Figur 1 har de 7 500 lærerne i Lærerundersøkelsen svart veldig likt de ca 500 lærere fra utvalgsundersøkelsen som Gnist fikk gjennomført ifm. kampanjen i vinter. Dette styrker vår tiltro til representativiteten i Lærerundersøkelsen. Sammen med yrkene saksbehandler i offentlig sektor og ingeniør, er det for læreryrket vi finner særlig avvik i det hele tatt mellom de to undersøkelsene. Det er en tendens til mer positiv vurdering av læreryrket blant lærerne i Lærerundersøkelsen. Men som det fremgår av Figur 2, er det ikke snakk om store forskjeller i spredningen på skalaen.

Figur 2. Spredningen i status-skårer for yrket "Lærer". Andel lærere per svarkategori i kampanjeundersøkelsen og Lærerundersøkelsen.

Vi finner altså enda større sammenfall i svarmønstre når vi sammenlikner lærernes skåring av de andre yrkene i de to undersøkelsene. Både gjennomsnittsverdiene og spredningen på skalaene er med andre ord tilnærmet like i de to undersøkelsene med lærerbesvarelser. Forutsatt at utvalgsundersøkelsen fra TNS Gallup (kampanjeundersøkelsen) er representativ for lærerstanden, styrker dette vår antakelse om at også Lærerundersøkelsen våren 2010 gir et godt bilde av lærernes holdninger og meninger.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Det er ikke store, men signifikante forskjeller mellom kvinnelige og mannlige lærere i deres skåring av statusen for læreryrket. Større andeler mannlige enn kvinnelige lærere

merker av for de laveste statusskårene: Ca 16 % av mennene, mot 10 % av kvinnene velger skårene 1-3 for læreryrkets status i undersøkelsen.

Når vi ser nærmere på svarene mellom lærere på de tre hovedtrinnene, finner vi også kun små forskjeller i vurderingen. Lærere på mellomtrinnet (5.-7. trinn) ser ut til å vurdere statusen til læreryrket noe lavere enn lærere på barnetrinnet og ungdomstrinnet. Forskjellene mellom trinnene er imidlertid for små til å tillegge dem særlig betydning. Med 7 500 besvarelser til grunn er forskjellene dog signifikante på tabellnivå.

Ei heller finner vi store forskjeller mellom kontaktlærere og andre lærere i skåringen av læreryrket. Kontaktlærerne plasserer i noe større grad sine svar på midten av skalaen (4-5) enn andre lærere.

Også regionsvis er skårene for læreryrkets status nokså like. De mest polariserte svarene (minst bruk av midtkategoriene) finner vi for lærere i Trøndelagene, mens den høyeste andelen for lave statusskårer (1-3) finner vi i Nord-Norge. Ellers skiller lærere på Østlandet (utenfor Oslo/Ahus) seg ut med de mest positive svarene. Forskjellen mellom lærere på Østlandet og lærere i Nord-Norge, i bruken av de laveste statusskårene (1-3), er likevel ikke på mer enn ca 4 prosentpoeng: Ca 10 % av lærerne på Østlandet skårer læreryrket lavt, mot ca 14 % av lærerne i Nord-Norge.

2.2 Lærernes opplevelse av endring i status for læreryrket

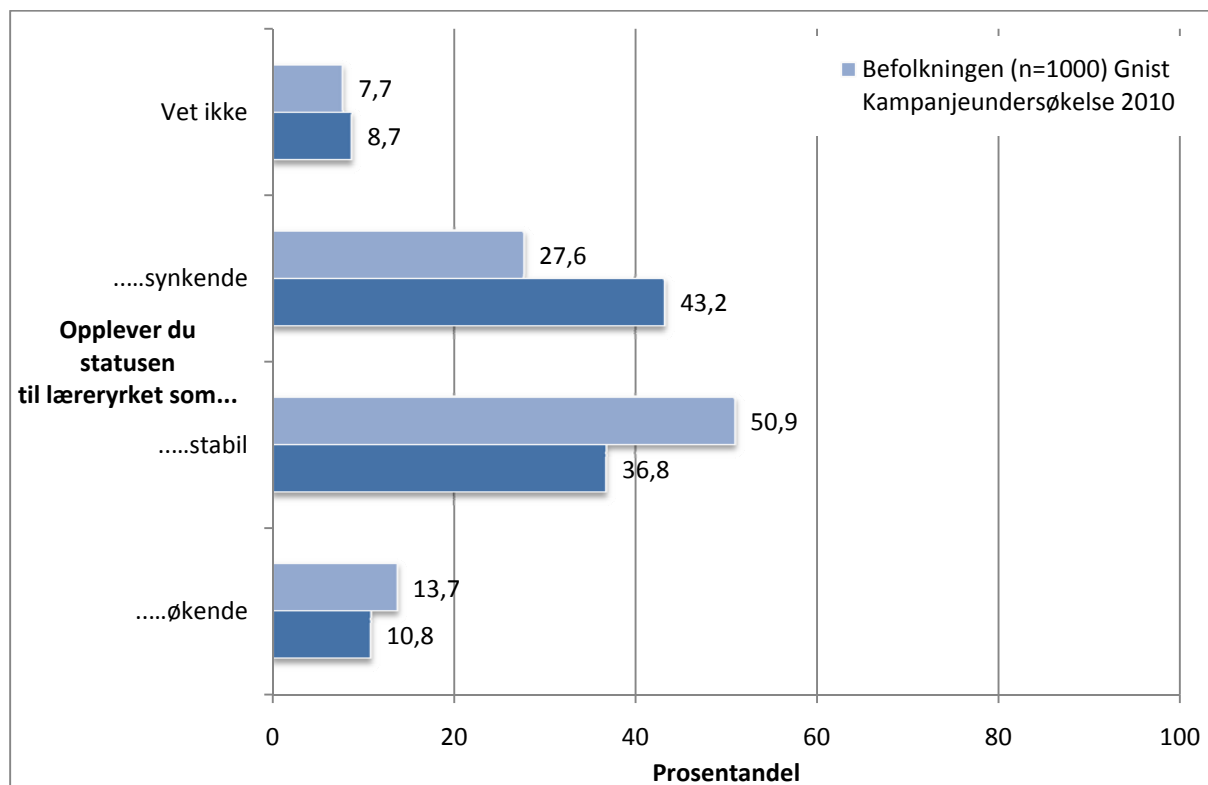
I Lærerundersøkelsen inkluderte vi et spørsmål om opplevelsen av statusendring for læreryrket. Det samme spørsmålet ble stilt befolkningsutvalget i kampanjeundersøkelsen 2010, men ikke til lærerne der. Ordlyden i spørsmålet var:

Opplever du statusen til læreryrket som...synkende, stabil, økende (vet ikke).

Svarfordelingen i Lærerundersøkelsen er i Figur 3 holdt opp mot svarene på tilsvarende spørsmål i befolkningen. Mer enn 4 av 10 lærere opplever statusen til læreryrket som synkende. Dette innebærer en stor overvekt av lærere som opplever at statusen til læreryrket er *synkende* framfor *økende*.

Det er mulig lærerne føler læreryrkets anseelse mer på kroppen, og slik sett har en mer kvalifisert vurdering enn befolkningen ellers. På den annen side er det jo befolkningen og storsamfunnet som står som avsenderne av signaler om yrkets status. Uansett ser vi at det er klare forskjeller mellom lærernes vurdering av statusutviklingen og befolkningens. Vi kan håpe at den noe mer positive opplevelsen av statusendring i befolkningen kan smitte over på lærerne. Det bør være et mål at andelen lærere som svarer at de opplever statusen for eget yrke som økende stiger fra de drøye 10 prosentene som her kommer til uttrykk.

Figur 3. Opplevelse av utvikling i statusen til læreryrket. Lærere og befolkningen generelt.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Mannlige og kvinnelige lærere svarer i hovedsak likt på dette spørsmålet, den største forskjellen ligger i at flere menn enn kvinner tar stilling. 10 % av mennene og 11,1 % av kvinnene opplever statusen som økende.

Lærere på mellomtrinnet svarer noe mer negativt enn lærere på de øvrige trinnene, men forskjellene er ikke større enn at 45,6 % av lærerne på 5.-7. trinn, mot 42,2 % av lærerne på 8.-10. trinn svarer at de opplever statusen som synkende.

Kontaktlærere svarer ikke signifikant forskjellig fra andre lærere på dette spørsmålet.

Regionsvis varierer svarene fra 15 % som opplever statusen til læreryrket som økende i Oslo/Akershus til tilsvarende 7,7 % i Nord-Norge. Lærerne i de øvrige regionene skiller seg lite fra gjennomsnittet her.

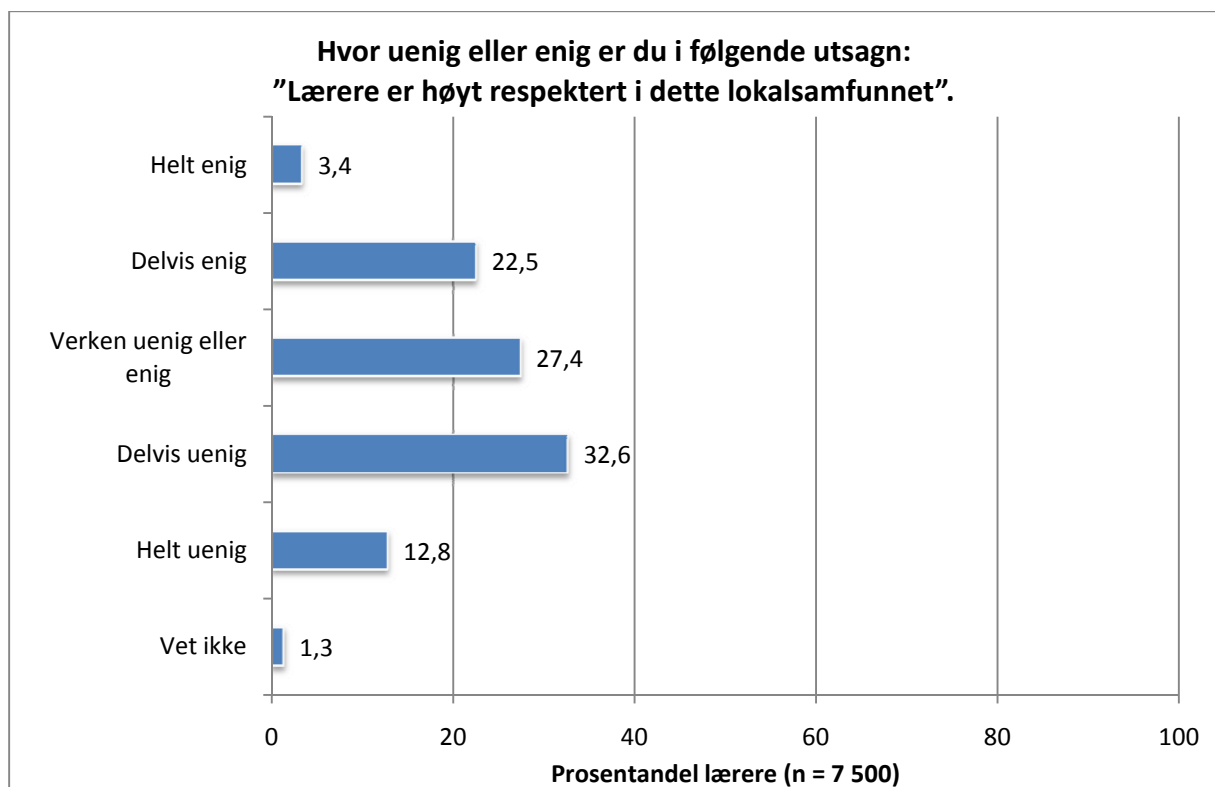
2.3 Lærernes opplevelse av status i lokalsamfunnet

Det siste spørsmålet rundt lærernes status som vi fikk plass til i vår tilleggsmodul til lærerundersøkelsen lød:

Hvor uenig eller enig er du i følgende utsagn: "Lærere er høyt respektert i dette lokalsamfunnet".

Figur 4 viser svarfordelingen fra Lærerundersøkelsen våren 2010. På den positive enden av skalaen svarer mer enn 1 av 4 lærere at de er helt/delvis enige i at lærere er høyt respektert i sitt lokalsamfunn. Men langt flere lærere plasserer sine svar på den negative enden av skalaen: Over 45 % svarer at de er helt/delvis uenige i utsagnet om nivået på lærernes respekt i lokalsamfunnet. Dette gir hele 19 prosentpoengs favør av de negative framfor de positive svarene, og det bør være et mål at denne balansen blir bedre fram mot neste måling.

Figur 4. Svarfordeling for spørsmål om lærernes respekt i lokalsamfunnet. Lærerundersøkelsen 2010 (n=7 500).

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Tendensen er at flere mannlige lærere enn kvinnelige lærere er enige i utsagnet om at lærere er høyt respektert i deres lokalsamfunn. Men kjønnsforskjellene på dette spørsmålet er for små til å vektlegges (ikke signifikante).

Kontaktlærere svarer ikke signifikant forskjellig fra andre lærere på dette spørsmålet, og det er heller ingen vesentlige forskjeller i besvarelsene mellom lærere på de ulike hovedtrinnene her. Regionsvis varierer svarene fra 28,7 % som er helt/delvis enig i utsagnet blant lærerne i Oslo/Akershus, mot tilsvarende 23,1 % blant lærerne i Nord-Norge. Lærerne i de øvrige regionene skiller seg lite fra gjennomsnittet.

3. Lærernes oppfatning av tilleggs- og videreutdanning

3.1 Innledning

Ved siden av "Økt status" er en av hovedmålsetningene for Gnist "Økt kvalitet i lærerprofesjonen". Under denne målsettingen har vi satt opp en indikator om lærernes oppfatning om videreutdanningssystemet. Vi har flere kilder til denne indikatoren⁴, men fant plass til noen spørsmål om tilleggs- og videreutdanning i tilleggsmodulen til Lærerundersøkelsen våren 2010. Først kartla vi om vedkommende lærer hadde tatt tilleggs- og/eller videreutdanning de siste 12 måneder. Dernest spurte vi, avhengig av deltakelsen, om lærernes overordnede vurdering av hvilken betydning utdanningen hadde hatt. Spørsmålene som ble stilt var:

Har du deltatt i noen aktiviteter for faglig og yrkesmessig utvikling i løpet av de siste 12 måneder? Her tenker vi på faglig og yrkesmessig utvikling som du har deltatt i etter din grunnleggende lærerutdanning.

- a. *Tilleggsutdanning (studier mot en formell grad / formelle studiepoeng)*
- b. *Videreutdanning (f.eks. kurs, konferanser, seminarer, nettverk)*

Ja
Nei

Hvis Ja på a: Hvilken betydning hadde tilleggsutdanningen for din utvikling som lærer?

Ingen betydning
Lite betydning
En del betydning
Stor betydning

Hvis Ja på b: Hvilken betydning hadde videreutdanningen for din utvikling som lærer?

Ingen betydning
Lite betydning
En del betydning
Stor betydning

⁴ Se Rambølls rapport om lærerne som har deltatt på videreutdanningstilbudene "Kompetanse for kvalitet" i løpet av studieåret 2009/2010. Målet med undersøkelsen er å evaluere kvaliteten på tilbudene på nasjonalt nivå: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/aktuelt/nyheter/2010/Larere-vil-lare.html?id=611084>

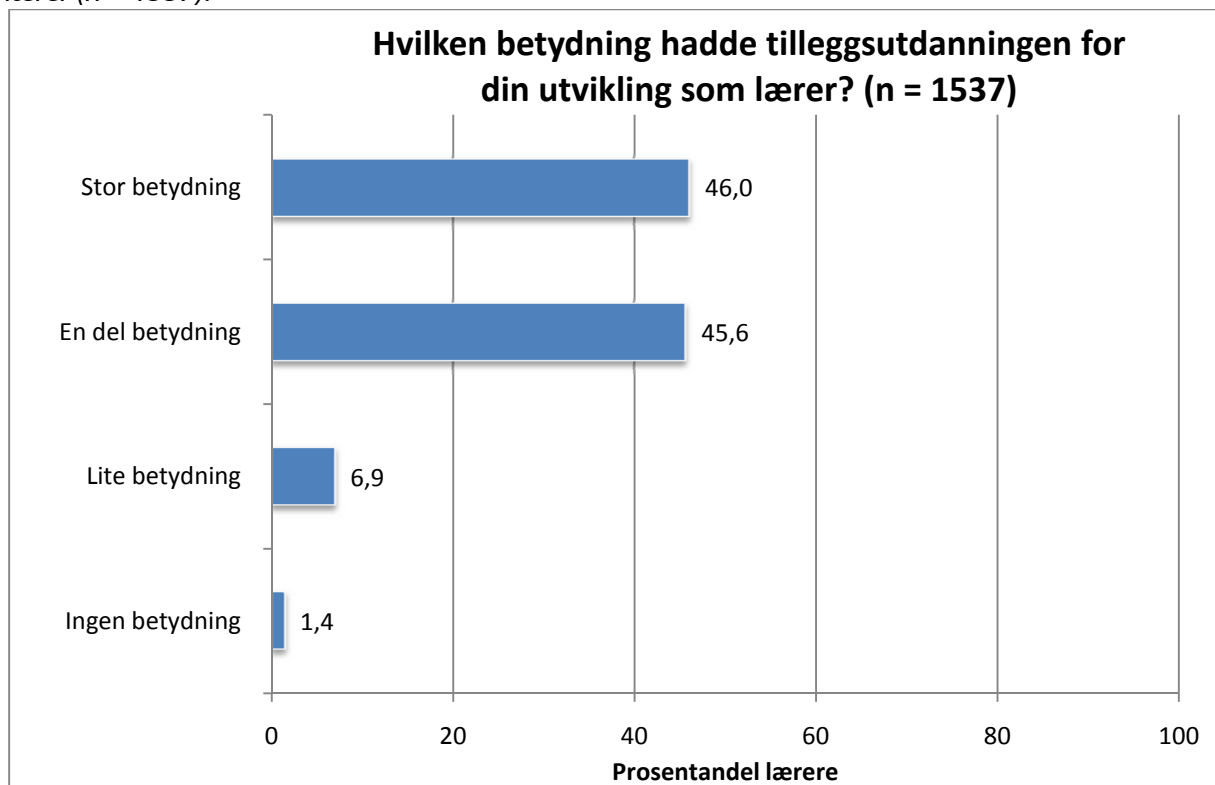
Blant de 7 500 lærerne som besvarte Lærerundersøkelsen er det 20,7 % som oppgir å ha tatt tilleggsutdanning (studier mot en formell grad / formelle studiepoeng) innenfor de siste 12 måneder, mens det er 62,1 % som oppgir å ha tatt videreutdanning (f.eks. kurs, konferanser, seminarer, nettverk). 16,8 % av lærerne oppgir å ha tatt *både* tilleggs- og videreutdanning i løpet av de siste 12 månedene.

3.2 Betydningen av tilleggsutdanning

Av de 7 500 lærerne som besvarte Lærerundersøkelsen, var det 1554 lærere (ca 21 %) som oppga at de hadde tilleggsutdanning innenfor de siste 12 måneder. Det er like mange menn som kvinner blant disse, men noe færre kontaktlærere enn andre lærere (19,8 % mot 22,1 %). Videre er det minst andel på mellomtrinnet (18 %) og størst andel på ungdomstrinnet (23 %) blant de som har tatt tilleggsutdanning i vårt materiale. Lærere på Vestlandet og i Nord-Norge trekker opp snittet (24-25 %), mens lærere på Østlandet utenfor Oslo/Akershus trekker ned snittet (17 %) blant de som har tatt tilleggsutdanning siste 12 måneder.

1537 lærere besvarte oppfølgingsspørsmålet om hvilken betydning tilleggsutdanningen hadde for deres utvikling som lærer. Svarfordelingen fremgår av figuren under.

Figur 5. Svarfordeling på spørsmål om betydningen av tilleggsutdanning for ens utvikling som lærer (n = 1537).

Det er like mange av de som har tatt tilleggsutdanning mot formelle studiepoeng som svarer at den har hatt "stor" betydning som "en del" betydning. Vanligvis vil vi forvente

en noe mindre andel besvarelser på topp-kategorien (stor) og en noe større andel på midt-kategorien (en del) i et slikt spørsmål. At 46 % av denne lærergruppen svarer ”stor betydning” anser vi som et godt resultat.

Vi må bemerke at spørsmålet gjelder ens personlige utvikling som lærer, og at vi ikke har spurt om hvilken innvirkning tilleggsutdanningen har hatt på selve undervisningen. Likevel er det rimelig å anta at det er en sammenheng mellom egen opplevelse av utvikling som lærer, forbedring av undervisningen, og til sist økt læringsutbytte for elevene. Svært få oppgir at tilleggsutdanningen ikke har hatt betydning i det hele tatt. Et lite mindretall svarer at utdanningen har hatt liten betydning.

Vi vet ikke hvilke fag tilleggsutdanningen besto av. Men det er rimelig å anta en viss sammenheng mellom tilleggsutdanning og hvilke fag man underviser i, noe vi har kartlagt i Lærerundersøkelsen. Vi finner ikke store forskjeller i vurderingen av tilleggsutdanningen avhengig av undervisningsfag, men de som underviser i norsk skiller seg ut med ca 50 % som svarer ”stor betydning” (mot snittet på 46 %). Det er 197 av grunnskolelærerne som har oppgitt at de (også) underviser i yrkesfag. Blant disse er det ”bare” ca 42 % som svarer at tilleggsutdanningen (som kan ha vært i helt andre fag) har hatt stor betydning for deres utvikling som lærere. I så måte skiller de seg ut mest negativt. For de øvrige fagene finner vi mindre avvik fra gjennomsnittet i vurderingen av betydningen av tilleggsutdanningen.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Det er stor og statistisk signifikant forskjell på mannlige og kvinnelige læreres vurdering av tilleggsutdanningens betydning. Blant kvinnene er det ca 50 % som svarer ”stor betydning”, mot mennenes ca 35 %.

Mellom kontaktlærere og andre lærere finner vi visse forskjeller, dog innenfor feilmarginene. Tendensen er at kontaktlærere i noe mindre grad enn andre lærere oppgir at tilleggsutdanningen hadde stor betydning (ca 45 % mot ca 48 %).

Heller ikke mellom lærere på de ulike hovedtrinnene er forskjellene store nok til å være statistisk signifikante. Tendensen er (igjen) at lærere på mellomtrinnet virker minst fornøyde (ca 44 % ”stor betydning”), mens lærere på barnetrinnet virker mest fornøyde (ca 48 % ”stor betydning”) med tilleggsutdanningen ift. deres utvikling som lærere.

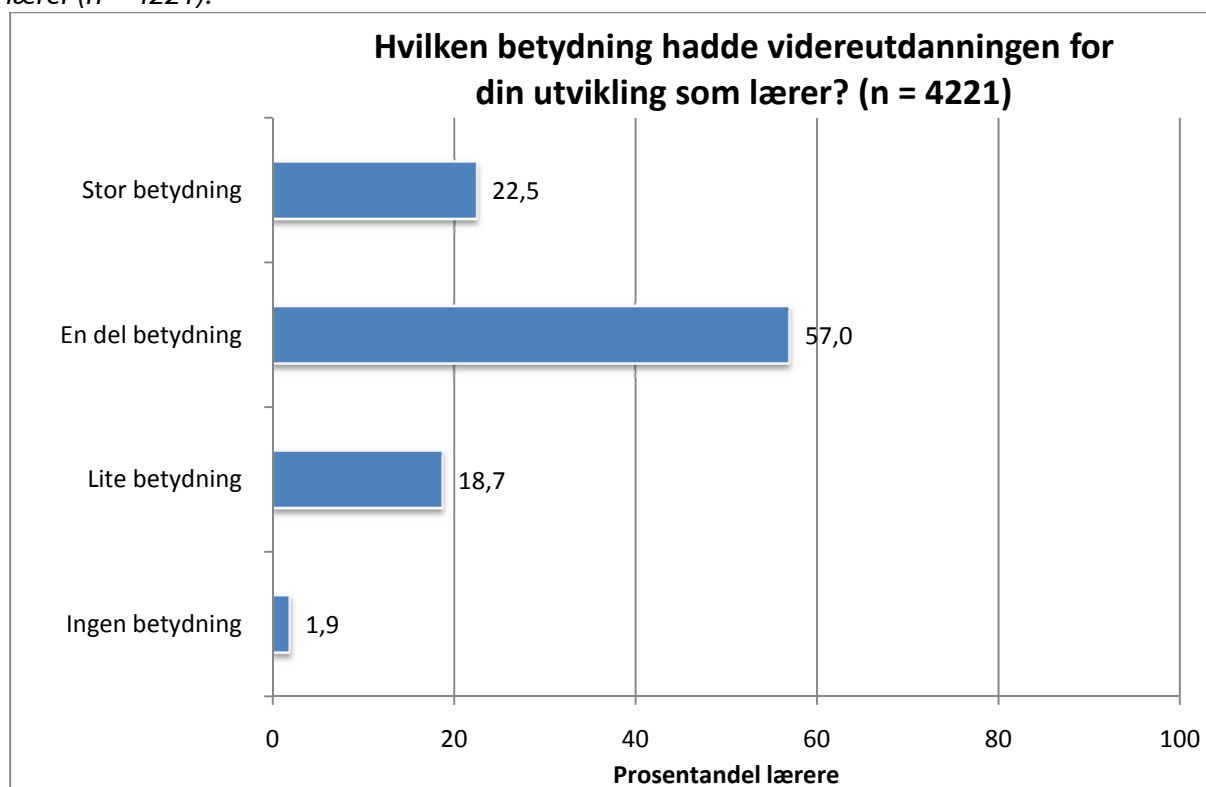
Lærere i ulike regioner av landet svarer ikke vesentlig forskjellig på spørsmålet om betydningen av tilleggsutdanningen. Riktignok skiller lærere fra Innlandet (Hedmark/Oppland/Buskerud) seg ut positivt med ca 52 % som svarer at tilleggsutdanningen har hatt stor betydning, men ut fra tallgrunnlaget er ikke avstanden til gjennomsnittet på ca 46 % stort nok til å være statistisk signifikant. Lærere fra de øvrige landsdelene skiller seg mindre fra landsgjennomsnittet.

3.3 Betydningen av videreutdanning

Av de 7 500 lærerne som besvarte Lærerundersøkelsen, var det hele 4657 lærere (ca 62 %) som oppga at de hadde videreutdanning innenfor de siste 12 måneder. Det er like mange menn som kvinner blant disse, men flere kontaktlærere enn andre lærere (ca 64 % mot ca 59 %). Videre er det ingen vesentlige forskjeller i andelene mellom hovedtrinnene blant de lærerne som har tatt videreutdanning i vårt materiale. Lærere i Trøndelagene trekker opp snittet (ca 65 %), mens lærere på Østlandet utenfor Oslo/Akershus trekker ned snittet (57 %) blant de som har tatt tilleggsutdanning siste 12 måneder.

Det var 4221 lærere som besvarte oppfølgingsspørsmålet om hvilken betydning videreutdanningen hadde for deres utvikling som lærer. Svarfordelingen fremgår av figuren under.

Figur 6. Svarfordeling på spørsmål om betydningen av videreutdanning for ens utvikling som lærer (n = 4221).

Det første som slår oss er at en langt mindre andel blant de med videreutdanning enn blant de med tilleggsutdanning svarer at denne har hatt "stor betydning" for deres utvikling som lærer. Dette er nok ikke noe overraskende funn. For det første kan videreutdanningen være kurs, seminarer o.l som er av langt mindre omfang enn tilleggsutdanning mot formelle studiepoeng, og for det andre er dette helt i tråd med det vi kjenner til fra tidligere forskning om kompetansehevede tiltak for lærere⁵.

⁵ Blant annet viser TALIS-undersøkelsen (NifuStep 23/2009) at lærerne tillegger kvalifiseringsprogram og forskningsaktiviteter størst betydning for deres faglige utvikling, og vesentlig større betydning enn kurs/workshop og konferanser eller seminarer.

Ca 1 av 5 lærere (20,6 %) som har deltatt i videreutdanning de siste 12 måneder oppgir at dette hadde liten eller ingen betydning for deres utvikling som lærer. På den annen side svarer en minst like stor andel (22,5 %) at slik videreutdanning hadde stor betydning for dem. Flertallet av disse lærerne moderer seg og velger å svare at videreutdanningen hadde "en del betydning" for deres utvikling.

Heller ikke her kjenner vi til i hvilken grad videreutdanningen var rettet mot spesifikke fag. Hvilke fag lærerne underviser i gir bare små utslag på svarfordelingen på spørsmålet om videreutdanningens betydning for utviklingen som lærer. Norskklærere og de som (også) underviser i yrkesfag skiller seg noe positivt ut med størst andeler som svarer "stor betydning" på spørsmålet.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Også for videreutdanningen er det store forskjeller mellom menn og kvinner i vurderingen av betydningen for deres utvikling som lærere. Ca 16 % av mennene og ca 25 % av kvinnene svarer at videreutdanningen har hatt stor betydning for dem.

Forskjellen mellom kontaktlærere og andre lærere er så vidt utenfor feilmarginene, og igjen ser vi at kontaktlærerne virker noe mindre fornøyd enn andre lærere. Blant kontaktlærerne svarer ca 22 % at videreutdanningen har hatt stor betydning, mot tilsvarende 24 % blant andre lærere.

Det er også et relativt klart svarmønster når vi sammenlikner lærerne på de tre hovedtrinnene. Jo lavere trinn, desto større andeler svarer positivt og tillegger videreutdanningen stor betydning for deres utvikling. Forskjellene er utenfor feilmarginene. Blant lærerne på 1.-4. trinn svarer ca 25 % "stor betydning", mot tilsvarende ca 21 % blant lærerne på 8.-10. trinn.

Også regionalt er svarfordelingen slik at den gir enkelte signifikante utslag. Lærere i innlandsfylkene (Hedmark/Oppland/Buskerud) og lærere i Nord-Norge svarer i større grad enn lærere i andre regioner at videreutdanningen har hatt stor betydning for deres utvikling som lærere (hhv. ca 26 % og ca 28 %, mot snittet på ca 23 %).

4. Lærernes vurdering av skoleleders tilrettelegging for det pedagogiske arbeidet

En tredje hovedmålsetting for Gnist er "Økt kvalitet i skoleledelsen". Under denne hovedmålsettingen er "skoleleders tilrettelegging for det pedagogiske arbeidet" definert som en indikator. Det er naturlig å innhente lærernes synspunkter på dette, og vi har derfor inkludert spørsmål i Lærerundersøkelsen våren 2010 med tanke på å få belyst denne indikatoren.

Som nevnt innledningsvis (avsnitt 1.2) kan det forekomme usynlige skjevheter i datamaterialet som det ikke er mulig for oss å kontrollere for statistisk. For eksempel kan det være at godt organiserte skoler – med de skoleledere som jobber mest systematisk med skolens læringsmiljø – er overrepresentert blant de skolene som har deltatt. I så fall er det en risiko for at de positive funnene er noe overdrevet. Det er likevel en såpass stor overvekt av lærere på den positive enden av skalaen at det skal mye til for å forrykke det positive hovedbildet som tegnes: Flertallet av lærerne er tilfredse med sine skoleledere, med hvordan forholdene ligger til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb, og med jobben som lærer alt i alt.

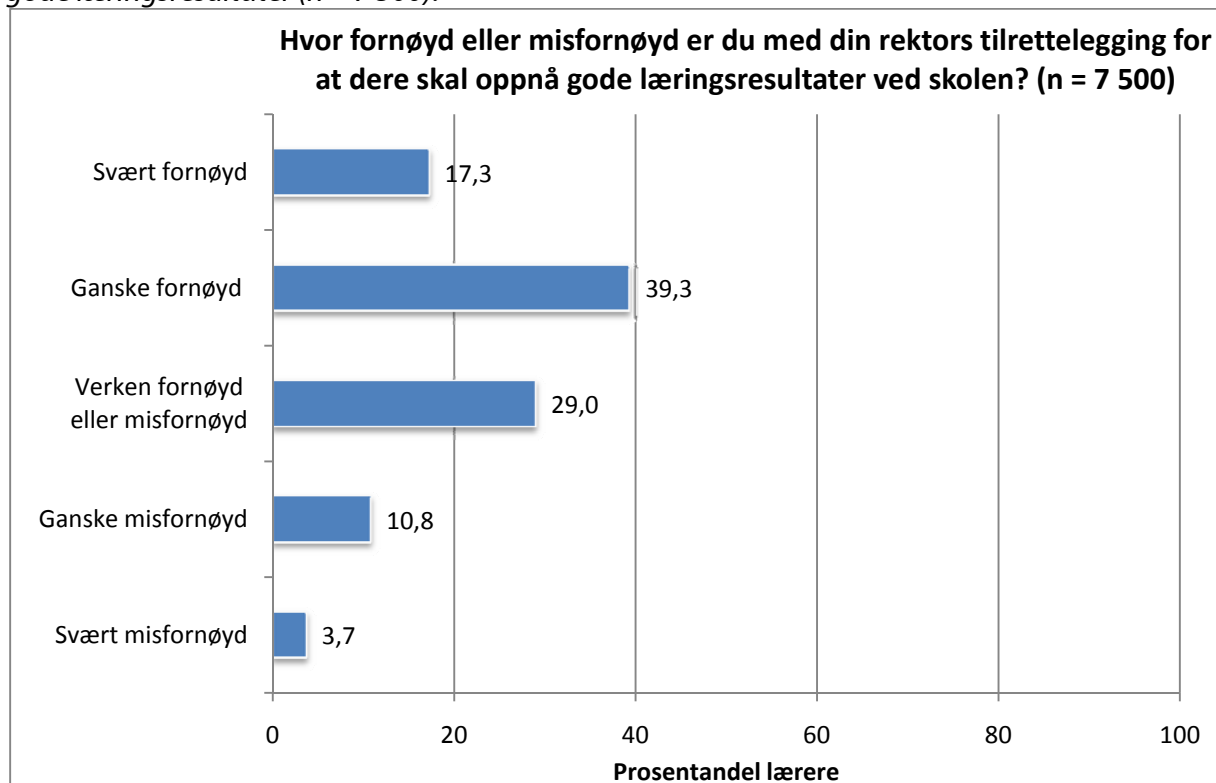
4.1 Rektors tilrettelegging for gode læringsresultater

Rektors ansvar for elevenes læringsresultater og læringsmiljø er et av hovedkompetanseområdene som er formulert i forbindelse med den nye rektorutdanningen. Det første spørsmålet lyder:

Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med din rektors tilrettelegging for at dere skal oppnå gode læringsresultater ved skolen?

På dette spørsmålet svarer en stor overvekt av lærerne i Lærerundersøkelsen positivt framfor negativt. Som figuren under viser, er nær 57 % av lærerne ganske eller meget fornøyd med sin rektor på dette punktet. Nær 30 % er verken fornøyd eller misfornøyd, mens et mindretall på ca 15 % er ganske/svært misfornøyd med deres rektors tilrettelegging for at gode læringsresultater skal oppnås ved skolen.

Figur 7. Svarfordeling på spørsmål om tilfredshet med rektors tilrettelegging for oppnåelsen av gode læringsresultater (n = 7 500).

Det er ingen signifikante forskjeller i vurderingen av rektors tilrettelegging for gode læringsresultater avhengig av undervisningsfag. Det tyder på at lærerne har løftet blikket opp på skolenivå når de har svart på dette spørsmålet, noe også semantikken i spørsmålet inviterer til.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Vi finner ingen signifikante forskjeller i besvarelsene mellom mannlige og kvinnelige lærere på dette spørsmålet.

Kontaktlærere svarer derimot noe forskjellig fra andre lærere, og da i mer negativ retning. Dette kommer blant annet til uttrykk i en lavere andel kontaktlærere som svarer de er "svært fornøyd" med rektor på dette punktet; ca 16 %, mot 20 % "svært fornøyd" blant andre lærere (signifikant forskjell).

Mellom lærere på hovedtrinnene er svarmønsteret slik at jo lavere trinn, desto større andeler er fornøyde. Forskjellene er store nok til å være utenfor feilmarginene, men varierer ikke mer enn mellom ca 58 % fornøyde (ganske/svært) på barnetrinnet og ca 56 % fornøyde på ungdomstrinnet.

Geografisk finner vi en spredning i svarene. Lærere i Oslo/Akershus, Innlandet og Trøndelagene skiller seg positivt ut med 59-60 % fornøyde (ganske/svært) med rektors tilrettelegging. Lærere i Nord-Norge skiller seg mest negativt ut med ca 50 % fornøyde på dette punktet. På Østlandet for øvrig og på Vestlandet svarer 55-56 % av lærerne at de er ganske/svært fornøyd med rektors tilrettelegging for gode læringsresultater. Forskjellene er statistisk signifikante, og det ser dermed ut til at læreres vurdering av rektor på dette området er avhengig av hvor i landet en underviser.

4.2 Nærmere om rektors ledelse

I neste del av undersøkelsen fremsatte vi fire utsagn om rektors ledelse som vi ba lærerne ta stilling til. Da vi formulerte disse utsagnene tok vi utgangspunkt i hovedkompetanseområdene som er formulert i forbindelse med den nye rektorutdanningen rundt styring og administrasjon, samarbeid/organisasjonsbygging, veiledning av lærere, samt utvikling og endring⁶. Spørsmålet lød:

Hvor uenig eller enig er du i følgende utsagn om din skoleleder?

- a) Rektor er flink til å lede undervisningsarbeidet og drive faglig veiledning av lærere.*
- b) Rektor sørger for god intern administrasjon, styring og kontroll.*
- c) Rektor bidrar til en god organisasjonskultur ved å tilrettelegge for samarbeid på skolen og bidra til et godt arbeidsmiljø.*

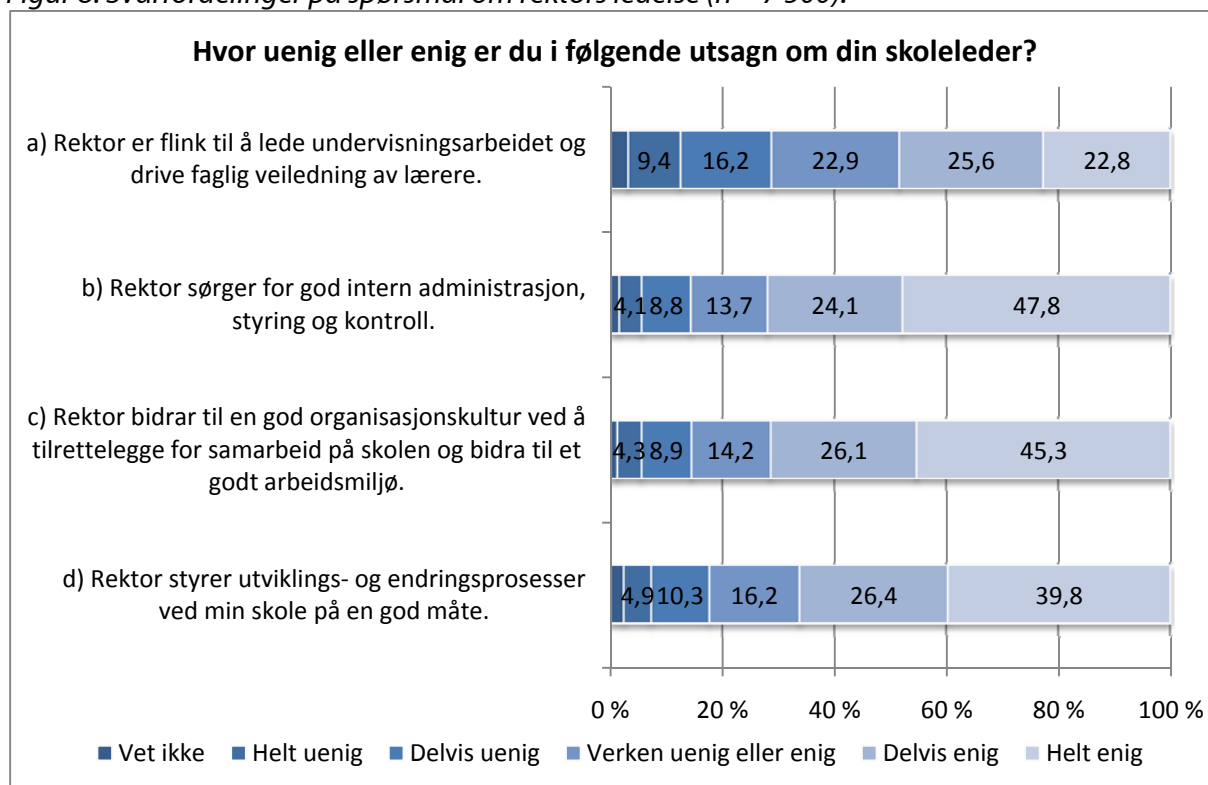
⁶ Se for eksempel http://www.udir.no/Artikler/_Skoleledelse/Nasjonalt-utdanningstilbud-for-rektorer--sporsmal-og-svar/

d) *Rektor styrer utviklings- og endringsprosesser ved min skole på en god måte.*

I Figur 8 gjengis svarfordelingen for hvert av de fire utsagnene. I tråd med funnene på spørsmålet om rektors tilrettelegging for gode læringsresultater finner vi også her en overvekt av positive svar i lærernes vurdering av sine rektorer. I hovedsak gir lærerne rektorene svært gode skussmål for de forholdene rundt rektors ledelse som vi har spurt om.

Det går derimot et skille mellom det ene utsagnet om rektors ledelse av undervisningsarbeidet og faglig veiledning av lærere (utsagn a) og de andre tre utsagnene om styring, organisasjonskultur og endringsprosesser (utsagn b,c,d): For ledelsen av undervisningsarbeidet og faglig veiledning av lærere får norske rektorer klart dårligere skussmål av lærerne enn for de øvrige utsagnene om rektors utøvelse av lederrollen.

Figur 8. Svarfordelinger på spørsmål om rektors ledelse (n = 7 500).

Når det er sagt, er nær halvparten av lærerne (ca 48 %) helt/delvis enige i utsagnet om at deres rektor er flink til å lede undervisningsarbeidet, og det er en klar overvekt av positive framfor negative svar også for dette utsagnet. Ca 1 av 4 (25 %) lærere plasserer likevel sine svar på den negative enden av skalaen, og er helt/delvis uenige i at deres rektor er flink til å lede undervisningsarbeidet og drive faglig veiledning av lærere. Dette er et stort nok mindretall til at det bør legges merke til og følges i senere undersøkelser.

På den annen side svarer over 7 av 10 lærere (ca 72 %) i Lærerundersøkelsen at de er helt/delvis enig i at rektor sørger for god intern administrasjon, styring og kontroll. En tilsvarende stor andel lærere gir rektor godt skussmål for bidrag til en god organisasjonskultur med godt samarbeid og arbeidsmiljø på skolen. Et klart flertall på 2 av 3 lærere (ca 66 %) er også helt/delvis enig i at rektor styrer utviklings- og endringsprosesser på en god måte.

Svarfordelingene på disse spørsmålene gjenspeiler en av hovedkonklusjonene i den norske TALIS-rapporten (NifuStep Rapport 23/2009). Sammenliknet med andre land kjennetegnes blant annet den norske (ungdoms-)skolen av svakere tilbakemelding og oppfølging av lærernes arbeid fra skoleledere sin side. Norske skoleledere bruker mindre tid på undervisningsrelaterte oppgaver enn gjennomsnittet av landene som er med i TALIS-undersøkelsen. Samtidig skårer norske skoleledere over gjennomsnittet på to indekser som måler administrativt lederskap. NifuStep konkluderer med at norske skoleledere fremstår som tydelige administrative ledere, men deres pedagogiske lederskap er mindre klart. I Lærerundersøkelsen skårer altså rektorene best på intern administrasjon, styring og kontroll og dårligst på ledelse av undervisningsarbeidet, noe som rimer godt med funnene i TALIS.

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Her har vi spesielt sett etter eventuelle forskjeller i svarfordelingene for utsagnet om rektors ledelse av undervisningsarbeidet og faglig veiledning av lærerne. Dette utsagnet har størst spredning i svarene og måler i størst grad "skoleleders tilrettelegging for det pedagogiske arbeidet" som indikator.

For det første finner vi ikke forskjeller avhengig av undervisningsfag, med unntak for yrkesfaglærere som svarer mer negativt enn andre. Forskjellene mellom mannlige og kvinnelige lærere i vurderingen av rektors ledelse av undervisningsarbeidet er også innenfor feilmarginene.

Vi finner derimot signifikante utslag mellom kontaktlærere og andre lærere her. Kontaktlærerne gir rektorene et mindre positivt skussmål for deres pedagogiske lederskap enn andre lærere. Ca 21 % av kontaktlærerne er "helt enig" i at deres rektor er flink til å lede undervisningsarbeidet, mot tilsvarende ca 26 % av de andre lærerne.

Også mellom lærere på de ulike hovedtrinnene er det visse forskjeller i vurderingen av rektors pedagogiske lederskap. Det er minst andel lærere på ungdomstrinnet som er "helt enig" i utsagnet (20 %), og størst andel lærere på mellomtrinnet (ca 24 %). Lærere som underviser på 8.-10. trinn virker med andre ord mindre fornøyde med rektors pedagogiske lederskap enn lærere på barnetrinnet og mellomtrinnet.

Geografisk varierer svarene mellom 44 % lærere som er helt/delvis enige om at rektor er flink i utøvelsen av pedagogisk lederskap i Nord-Norge, via 46 % på Østlandet til 51 % som mener det samme i Trøndelagene – mot snittet på ca 48 %. Det er med andre ord

en del forskjeller i lærernes vurderinger av rektorenes pedagogiske lederskap avhengig av hvor i landet en utøver sin lærergjerning.

5. Lærernes oppfatning av "forutsetningene for å utøve læreryrket"

I forbindelse med hovedmålsettingen "Økt kvalitet i lærerprofesjonen" er vi også bedt av Gnist-partnerskapet å måle ulike målgruppers oppfatning av "forutsetningene for å utøve læreryrket". Disse forutsetningene kan være så mangt. Det vil være både krevende i seg selv og svært plasskrevende i et spørreskjema å finne en uttømmende liste over forutsetninger for å utøve læreryrket. Lærernes status, videreutdanningssystemet og skoleledelse – som vi allerede har vært inne på – er bare noen elementer blant svært mange som til sammen virker på forutsetningene for å utøve læreryrket. I forbindelse med tilleggsmodulen til Lærerundersøkelsen endte vi derfor opp med to overordnede spørsmål som indikatorer på forutsetningene for å utøve læreryrket:

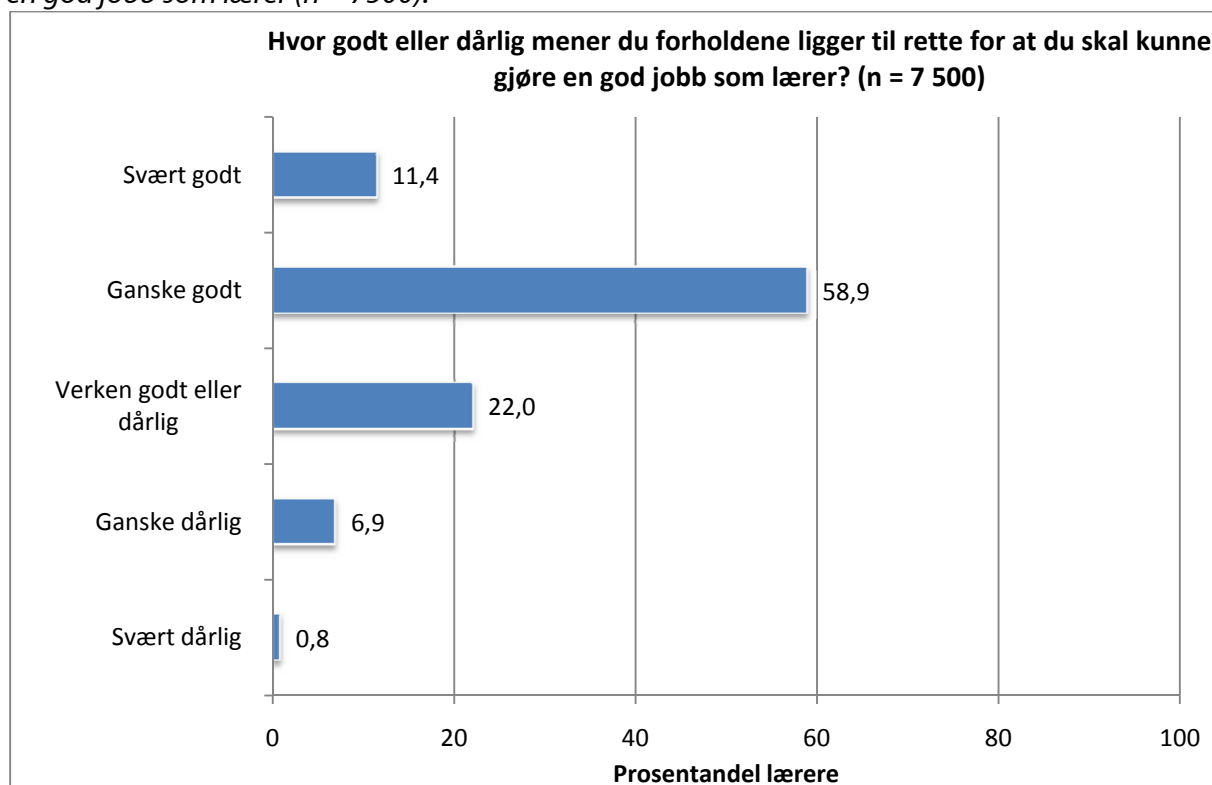
Hvor godt eller dårlig mener du forholdene ligger til rette for at du skal kunne gjøre en god jobb som lærer?

Når alt kommer til alt, hvor misfornøyd eller fornøyd er du med jobben som lærer?

5.1 Lærernes vurdering av hvordan forholdene ligger til rette

7 av 10 lærere i Lærerundersøkelsen mener forholdene ligger godt til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb som lærer. Mer enn 1 av 10 lærere mener forholdene ligger *svært godt* til rette, mens nær 6 av 10 svarer at forholdene ligger *ganske godt* til rette (ca 59 %). Selv om mange lærere åpenbart mener at det er et forbedringspotensial i tilretteleggingen av forholdene for utøvelse av lærergjerningen, må vi kunne si at dette er et positivt resultat. Under 1 % av lærerne i Lærerundersøkelsen svarer at forholdene ligger *svært dårlig* til rette, mens ca 7 % svarer at de mener forholdene ligger *ganske dårlig* til rette. 22 % av lærerne mener forholdene verken ligger godt eller dårlig til rette, og plasserer sine svar på mellomalternativet på skalaen.

Figur 9. Svarfordeling på spørsmålet om forholdene ligger til rette for at man skal kunne gjøre en god jobb som lærer (n = 7500).

Målt på denne måten virker det som lærere stort sett har en positiv oppfatning av forutsetningene for å utøve læreryrket. Svarene varierer svært lite avhengig av hvilke fag lærerne underviser i (unntaket er igjen for de som også underviser yrkesfag, som svarer noe mer negativt).

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Det er derimot visse kjønnsforskjeller i svarene, og store nok forskjeller til å ligge utenfor feilmarginene. Blant de mannlige lærerne er det ca 11 % som svarer at de synes forholdene ligger dårlig til rette (ganske/svært). Blant de kvinnelige lærerne er det ca 6,5 % som svarer det samme. Det er tilsvarende færre menn / flere kvinner på den positive enden av skalaen for dette spørsmålet. Menn har med andre ord noe dårligere oppfatning av forutsetningene for å utøve læreryrket enn kvinner.

Vi finner også noe avvik i besvarelsene mellom kontaktlærere og andre lærere. I tråd med tidligere funn, svarer kontaktlærerne noe mer negativt, og forskjellene er store nok til å være statistisk signifikante. Under 69 % av kontaktlærerne mener forholdene ligger svært/ganske godt til rette, mot ca 73 % blant andre lærere. Målt på denne måten mener altså de som er kontaktlærere at forutsetningene for å utøve læreryrket er noe dårligere enn andre lærere, selv om forskjellene ikke er veldig store.

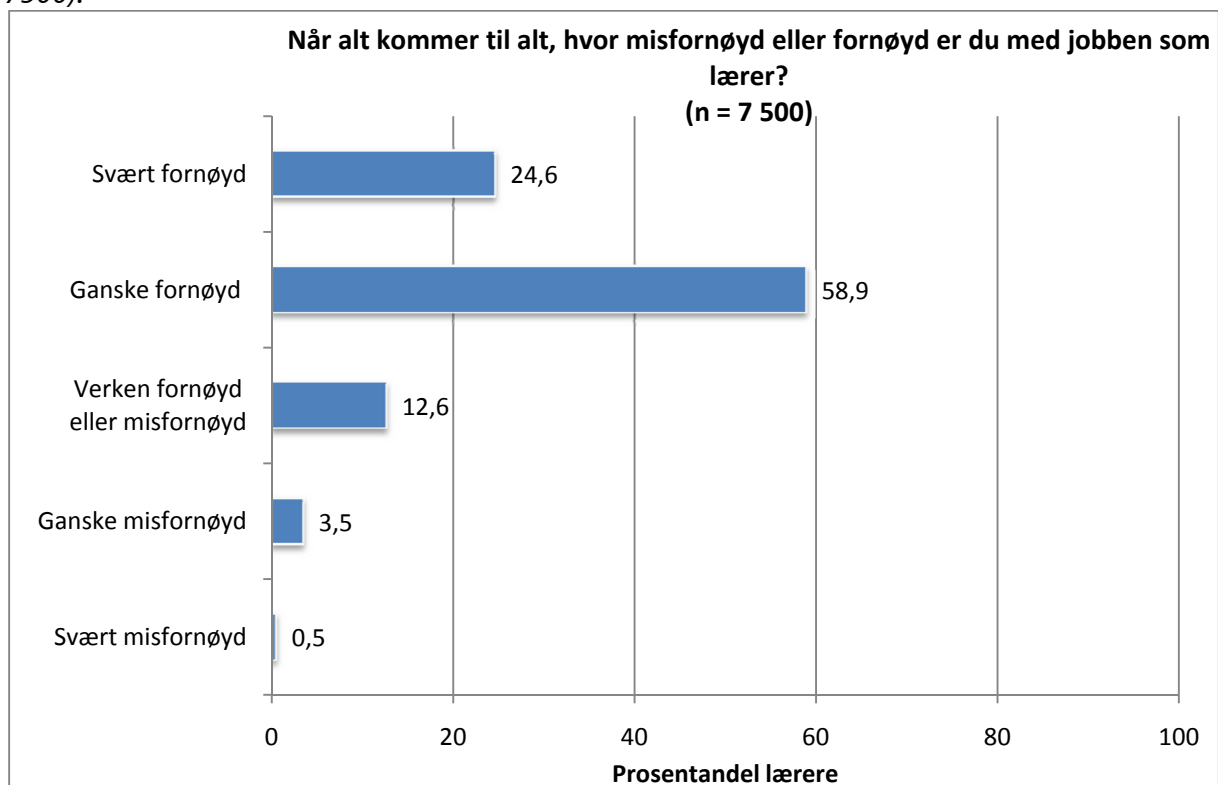
Mellom hovedtrinnene er det ungdomsskolelærerne som skiller seg ut, og da i negativ retning. Blant lærere på 8.-10. trinn svarer 67 % at de mener forholdene ligger svært/ganske godt til rette, mot ca 72 % av lærerne på barnetrinnet og mellomtrinnet. 5 prosentpoengs forskjell er ikke mye, men nok til å være statistisk signifikant. Det virker altså som om ungdomsskolelærerne er noe mindre fornøyde med forutsetningene for å utøve læreryrket enn lærere på de lavere trinnene.

Det er lite som skiller i vurderingen av i hvilken grad forholdene ligger til rette mellom lærerne i de ulike regioner av landet. Unntaket er for lærerne i Nord-Norge, hvor "bare" ca 62 % mener forholdene ligger svært/ganske godt til rette. For lærerne i de øvrige regionene ligger resultatet litt over landsgjennomsnittet på ca 70 %. Med unntak av lærere i Nord-Norge vurderes altså forutsetningene for å utøve læreryrket nokså likt, uavhengig av hvor i landet en utøver yrket. I hele landet er det en stor overvekt av positive framfor negative svar på spørsmålet.

5.2 Lærernes generelle tilfredshet med jobben som lærer

Mer enn 8 av 10 lærere i Lærerundersøkelsen er fornøyde med jobben som lærer (svært/ganske), når alt kommer til alt. Magre 4 % av lærerne svarer at de er svært/ganske misfornøyde alt i alt. Om lag 1 av 8 lærere oppgir at de alt i alt verken er spesielt fornøyd eller misfornøyd med jobben som lærer.

Figur 10. Svarfordeling på spørsmålet om tilfredshet med læreryrket når alt kommer til alt (n = 7500).

Også målt på denne måten virker det som om lærerne som lærere flest - "når alt kommer til alt" - har en positiv oppfatning av forutsetningene for å utøve læreryrket.

Svarene varierer svært lite avhengig av hvilke fag lærerne underviser i (unntaket er igjen for de som også underviser yrkesfag, som svarer noe mer negativt).

Forskjeller mellom undergrupper av lærere

Ikke overraskende finner vi de samme kjønnsforskjellene på dette spørsmålet som det forrige. Mannlige lærere er alt i alt noe mindre fornøyd med læreryrket enn de kvinnelige. Blant mennene i Lærerundersøkelsen svarer ca 21 % at de er *svært* fornøyd, mot tilsvarende ca 26 % for kvinnene. Forskjellen på ca 5 prosentpoeng er stor nok til å være utenfor feilmarginene.

På spørsmålet om total tilfredshet med det å være lærer finner vi derimot ingen vesentlige forskjeller i svarene mellom kontaktlærere og andre lærere.

Det er visse forskjeller i lærernes totale tilfredshet mellom de ulike hovedtrinnene. Her er det lærerne på barnetrinnet (1.-4. trinn) som skiller seg ut, og da i positiv retning: Til sammen svarer ca 85 % av lærerne på barnetrinnet at de alt i alt er svært/ganske fornøyde, mot ca 82 % av lærerne på mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Forskjellen er bare på 3 prosentpoeng, men er stor nok til å være utenfor feilmarginene. Lærere på barnetrinnet virker altså alt i alt enda mer fornøyde med å være lærere enn lærere på mellom- og ungdomstrinnene.

Et slikt resultat for lærernes jobbtildfredshet er ikke overraskende sett i forhold til funn i tidligere undersøkelser mot lærere. TALIS-undersøkelsen viser at det er et hovedtrekk i alle land at lærerne er fornøyd med jobben sin, og i tillegg at norske lærere skiller seg ut med spesielt høy jobbtildfredshet målt på denne måten (også på ungdomstrinnet). Av de 23 landene som inngår i TALIS-undersøkelsen, kommer Norske lærere helt på topp i jobbtildfredshet. NifuStep (23/2009) konkluderer med at norske lærere er trygge i sine roller og trives med jobben sin, noe altså svarfordelingen i Lærerundersøkelsen også understreker.

5.3 Ambassadører og andre lærere

Vi finner en nokså klar og positiv sammenheng mellom det å mene at forholdene ligger til rette for å kunne gjøre en god jobb, og det å være tilfreds med jobben som lærer. Korrelasjonskoeffisienten (Spearman) er på .51, noe som kan betegnes som en middels høy sammenheng. Mange av lærerne som mener forholdene ligger godt til rette, er med andre ord også fornøyde med lærerjobben. Men det finnes lærere i materialet som ikke svarer helt entydig mellom de to spørsmålene. Vi har sett nærmere på kombinasjonen av svar på disse to spørsmålene, hvor vi har tredelt skalaene i en høy

verdi (svært+ganske godt/fornøyd), en middels verdi (verken/eller-kategorien for begge spørsmål) og en lav verdi (svært+ganske dårlig/misfornøyd). Ved å krysse de to svarfordelingene, framkommer mønsteret som vist i figuren under.

Figur 11. Kombinasjoner av svar på spørsmålene om total tilfredshet som lærer og om forholdene ligger til rette for å gjøre en god jobb (n = 7 500).

		Alt i alt tilfredshet		
		Lav	Middels	Høy
Forholdene ligger til rette	Høy	Ambivalente (0,7%)	Lojale (3,6%)	Ambassadører (66,1%)
	Middels	I faresonen (0,9%)	Aventende (7,0%)	Lojale (14,1%)
	Lav	På vei ut (2,3%)	I faresonen (2,1%)	Ambivalente (3,2%)

2 av 3 lærere i Lærerundersøkelsen får kombinasjonen Høy/Høy, og er *både* fornøyde med jobben *og* mener at forholdene ligger godt til rette for å gjøre en god jobb. Det er grunn til å tro at lærere som er fornøyde og mener forholdene ligger godt tilrette vil snakke godt om læreryrket og gjerne anbefale det videre. Vi har betegnet disse som ambassadører i øverste høyre kvadrant i figuren.

Lærerne med svarkombinasjonen Middels/Høy, har vi betegnet som "lojale" i figuren. De er altså enten verken spesielt fornøyde eller spesielt misfornøyde *samtidig* som de mener forholdene ligger godt til rette – eller de mener forholdene verken ligger spesielt godt eller spesielt dårlig til rette *samtidig* som de er fornøyde med jobben. Denne kombinasjonen av svar gjør det rimelig å forvente at de i det minste ikke står i umiddelbar fare for å slutte i skolen. De "lojale" utgjør nær 18 prosent av lærerne i Lærerundersøkelsen. Til sammen ligger 84 % av lærerne i Lærerundersøkelsen i de grønne skraverte kvadrantene i figuren øverst til høyre, som enten "lojale" eller "ambassadører".

Dette stemmer godt overens med tallene vi har fått fra KS om endring av tjenestested ("turnover") fra 1.12.08 til 1.12.09 (PAI-registeret). Disse tallene viser noe høyere yrkeslojalitet blant arbeidstakere i fastlønte hovedstillinger innen skole/undervisning enn for andre arbeidstakergrupper i kommuner og fylkeskommuner. Nær 9 av 10 arbeidstakere (89,1 %) innen skole/undervisning har blitt i jobben denne perioden (se [her](#): tabell 25, rad og kolonne [2]).

På den andre siden av figuren har vi skravert tre kvadranter røde. Litt over 2 % av lærerne i Lærerundersøkelsen får kombinasjonen Lav/Lav, og er *både* misfornøyde med jobben *og* mener forholdene ligger dårlig til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb. Det er ikke nødvendigvis noen automatikk i at denne typen lærere slutter i skolen, men vi har likevel betegnet denne gruppen som "på vei ut". Det er i det minste

større fare for at slike holdninger fører til at man ser seg om etter nye muligheter på arbeidsmarkedet enn hvis man er fornøyd og synes forholdene ligger godt til rette. Lærerne med kombinasjonene Lav/Middels i figuren har vi betegnet som "i faresonen". Heldigvis utgjør disse gruppene et klart mindretall, til sammen litt over 5 % av lærerne i Lærerundersøkelsen.

Til slutt har vi skravert tre av kvadrantene gule. De få som har svarkombinasjonen Lav/Høy har vi kalt "Ambivalente". Disse lærerne er i hovedsak fornøyd med jobben som lærer, *selv om* de mener forholdene ligger dårlig til rette for å gjøre en god jobb. Til sammen utgjør disse ca 4 % av lærerne i Lærerundersøkelsen. Lærere med svarkombinasjonen Middels/Middels er verken fornøyd eller misfornøyd, samtidig som de mener forholdene ligger verken godt eller dårlig til rette for dem. De virker med andre ord noe "avventende" og utgjør 7 % av lærerne i Lærerundersøkelsen.

Det store flertall av lærere plasserer seg i den positive enden av figuren, noe som tegner et bilde av at lærerne stort sett og på et overordnet nivå mener forutsetningene for å utøve læreryrket er gode. Dette betyr selvsagt ikke at lærerne mener det ikke finnes potensial for forbedring i forutsetningene for å drive læreryrket, verken på overordnet eller et mer detaljert nivå.

5.4 Sammenhengen mellom synet på rektors tilrettelegging og om forholdene ligger til rette for å gjøre en god jobb

Som tidligere nevnt er det svært mange forhold som kan tenkes å innvirke på lærernes oppfatning av forutsetningene for å utøve læreryrket er gode eller dårlige. I tilleggsmodule til Lærerundersøkelsen har vi bare hatt begrenset rom og anledning til å spørre om slike forhold. Men det kan likevel være interessant å se på forholdet mellom spørsmålene vi har stilt om rektors ledelse og tilrettelegging og spørsmålet om i hvilken grad lærerne mener forholdene ligger til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb.

Korrelasjonsanalysen viser signifikante og positive bivariate sammenhenger mellom hvert enkelt av spørsmålene om rektors ledelse og spørsmålet om forholdene ligger til rette. Det er altså en klar tendens i materialet til at de lærerne som skårer rektorene høyt på spørsmålene om tilrettelegging og ledelse også mener forholdene ligger godt til rette for at de skal kunne gjøre en god jobb som lærer. Tabellen under viser nivået på sammenhengene, og at det ikke er store forskjeller i nivåene mellom de ulike spørsmålene.

Tabell 3. Bivariate korrelasjoner med spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for at man skal kunne gjøre en god jobb som lærer

	Korrelasjonskoeffisienter (Spearman's rho)
Rektor bidrar til en god organisasjonskultur ved å tilrettelegge for samarbeid på skolen og bidra til et godt arbeidsmiljø.	0,46
Rektor styrer utviklings- og endringsprosesser ved min skole på en god måte.	0,46
Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med din rektors tilrettelegging for at dere skal oppnå gode læringsresultater ved skolen?	0,45
Rektor er flink til å lede undervisningsarbeidet og drive faglig veiledning av lærere.	0,43
Rektor sørger for god intern administrasjon, styring og kontroll.	0,42

Alle forholdene vi har spurt om rundt rektors tilrettelegging og ledelse viser altså en klar statistisk sammenheng med spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for å kunne gjøre en god jobb. Som forventet forklarer disse variablene likevel relativt lite av den samlede variansen i svarene på spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for lærerne. Når vi setter spørsmålene over inn som uavhengige variable i en regresjonsmodell - med spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette som avhengig variabel - får vi en samlet forklaringskraft (R²) på .26 – som må betegnes som lav.

Likevel står alle de fem uavhengige variablene (spørsmålene om rektors ledelse og tilrettelegging) igjen med selvstendig forklaringskraft på spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for å kunne gjøre en god jobb som lærer. Av disse fremstår *lærerens tilfredshet med sin rektors tilrettelegging for at man skal oppnå gode læringsresultater ved skolen* som aller viktigst. Dette gjelder også når vi reduserer utvalgsstørrelsen og kjører regresjonsmodellen mot et tilfeldig utvalg på ca 20 % av de 7500 som svarte. Da står 1) rektors tilrettelegging for gode læringsresultater, 2) rektors bidrag til organisasjonskulturen og 3) rektors styring av utviklings- og endringsprosesser igjen med selvstendig forklaringskraft på spørsmålet om i hvilken grad forholdene ligger til rette for at læreren skal kunne gjøre en god jobb.

Når vi reduserer utvalget og kontrollerer for de øvrige variablene, faller med andre ord betydningen av rektors ledelse av undervisningsarbeidet og faglig veiledning av lærerne bort. Trolig måler denne variabelen mye av den samme variansen som spørsmålet om rektors tilrettelegging for gode læringsresultater.

Heller ikke rektors interne administrasjon, styring og kontroll står igjen med selvstendig forklaringskraft på spørsmålet om forholdene ligger til rette – når vi

reduserer utvalget og kontrollerer for de øvrige variablene. Slik sett fremstår det spørsmålet som rektorene får *best skussmål* på (intern adm., styring og kontroll) som *mindre viktig* enn de andre spørsmålene om rektors ledelse, i forhold til tilretteleggingen av forholdene for at lærerne skal kunne gjøre en god jobb.

Kilder:

Lærerundersøkelsen (2010): Besvarelsene fra 7 500 grunnskolelærere.

Gnist Kampanjeundersøkelse (2010): Se

<http://www.gnistweb.no/indikatorer/2/oppfatning-av-laereryrkets-status.html>

NifuStep Rapport (23/2009): Å være ungdomsskolelærer i Norge - Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring (TALIS).

KS/PAI-registeret (2010): Endring av tjenestested 2008 – 2009.

<http://www.gnistweb.no/indikatorer/23/turnover-i-laereryrket.html>

Utdanningsdirektoratet.no (2010): Om rektorutdanningen, se http://www.udir.no/Artikler/_Skoleledelse/Nasjonalt-utdanningstilbud-for-rektorer--sporsmal-og-svar/

Rambøll (2010): Videreutdanning 2009-2010. Analyse av deltakerundersøkelsen.

http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/Rapporter/2010/Sluttrapport_deltakerundersokelse_250610.pdf